

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Miroslav Pospíšil

**Pohled Francie na německou otázku od
konce 2. světové války po Schumanovu
deklaraci**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Miroslav Pospíšil**

Vedoucí práce: **Michel Perottino PhD.**

Oponent práce: **Mgr. David Emler**

Datum obhajoby: červen 2008

Hodnocení: Velmi dobře

Bibliografický záznam

Pospíšil, Miroslav. *Pohled Francie na německou otázku od konce 2. světové války po Schumanovu deklaraci*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2008. 87 s. Vedoucí diplomové práce Michel Perottino PhD .

Anotace

Bakalářská práce „Pohled Francie na německou otázku od konce 2. světové války po Schumanovu deklaraci“ pojednává o změnách probíhajících v přístupu Francie k německé otázce, tedy k francouzskému vnímání potenciálního německého ohrožení, které vyplývá z ekonomické a politické síly Německa. Jako počátek tohoto zamýšlení byl zvolen konec 2 světové války spojený s chystanou obnovou nejen ekonomického, ale i mocenského prostředí evropského kontinentu. Po zajištění si dostatečných finančních prostředků se Francie snaží najít v počínajícím velmocenském duelu mezi Spojenými státy a Sovětským svazem své nové místo. Tyto okolnosti uspořádání mezinárodních vztahů mají zásadní dopad na francouzskou politiku vůči Německu, která je modifikována na základě probíhajících změn, především tedy díky tlaku Spojených států amerických. Konstrukce evropského společenství se ukáže v průběhu doby, kterou tato práce mapuje, jako pro Francii nejvýhodnější řešení.

Annotation

Diploma thesis „The French view on German question since the end of the Second world war till the Schuman's declaration“ deals with the changes affecting the German question, understood as a potential economical and political threat for France. The beginning of this thesis is the end of the Second world war and the related question of the European economical and political reconstruction. France is trying to find its own place in the new international relations marked by the Cold war conflict between the United States and the USSR. These circumstances modified the French attitude towards Germany, especially the American point of view. The construction of the European community seems to be the best solution for French inquires about its own safety.

Klíčová slova

Jean Monnet, Marshallův plán, Charles de Gaulle, Robert Schuman

Keywords

Jean Monnet, European recovery programm, Charles de Gaulle, Robert Schuman

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 19. května 2008

Miroslav Pospíšil

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu Michelu Perottinovi PhD. za podmětné připomínky při tvorbě této práce a jeho kritiku.

Úvod

Německá otázka je jedním ze základních imperativů, tedy klíčových otázek, francouzské politiky od porážky francouzské armády v bitvě u Sedanu¹ v roce 1870 a podepsání smlouvy zakládající sjednocený německý stát, jehož součástí se stane i do té doby francouzské Alsasko a severní část Lotrinska.² Tváří v tvář nově vzniklému císařství může Francie objektivně měřit svou ekonomickou a vojenskou sílu. Vznik sjednoceného Německa je v této době cítěn, jako zásadní destabilizační faktor francouzské bezpečnosti.

Po vítězství ve *Velké válce*³ (1914-1918) Francie usilovala o prosazení velmi tvrdých mírových podmínek, které by Německo na dlouhou dobu vyřadily ze světového dění, díky čemu by bylo možné konsolidovat postavení evropské velmoci spolu s bezpečnostními zárukami. Jakkoli iluzorní tato myšlenka byla, měla velkou podporu francouzské veřejnosti. Finální mírová smlouva byla koncipována dle antického *vae victis*, běda poraženým. Článek 213 Versailleské smlouvy definoval jednostrannou německou vinu na vypuknutí války a odpovědnost za všechny ztráty a škody způsobené spojencům. Podpisem této smlouvy byly položeny základy budoucího konfliktu, který na sebe nenechal dlouho čekat.

Expanzivní nacistický režim porazil francouzskou armádu na jaře roku 1940. Nastolení kolaborantského režimu ve Vichy, v čele s hrdinou Velké války maršálem Philippem Pétainem⁴, bylo další ranou pro komplikované německo-francouzské vztahy.

Přestože je Francie jednou z vítězných mocností 2. světové války, její světový vliv je citelně otřesen. Uznání Francouzské provizorní vlády Spojenými státy, Velkou Británií a Sovětským svazem z 23. října 1944⁵ je do jisté míry vzkříšení mezinárodní existence Francie, její akceschopnost je však omezena. Francie není přítomná na konferenci v Jaltě⁶ ani v Postupimi⁷, o osudu Německa se rozhoduje bez ní. Jenom díky ochotě Churchilla a

---

¹ Francouzské město na severovýchod Remeše, kde došlo k porážce francouzské armády a zatčení jejího vládce Napoleona III. (Universum, 8.díl, str. 399)

² Prvním císařem sjednoceného Německa byl ve Versailles vyhlášen Vilém I.

³ Francouzská denominace pro První světovou válku zní *la grande guerre*- velká válka

⁴ Philippe Pétain (1856- 1951) francouzský maršál a politik. Dne 20. června 1940 uzavřel příměří s Německem, aby se následně stal předsedou vlády v neokupované jižní části Francie se sídlem ve městě Vichy. Po válce odsouzen za kolaboraci. (Universum, 7. díl, str. 235)

⁵ Taceľ M.: *La France et le Monde au XXe siecle*, Vydavatelství Masson, Paříž,1989, str. 200.

⁶ Konference v Jaltě proběhla v únoru 1945. Zástupci Velké Británie, Sovětského svazu a Spojených států zde uzavřeli dohody týkající se uspořádání světa po 2. světové válce. (Universum,Odeon, Praha 2000 4.díl,291)

⁷ Postupimská dohoda uzavřená dne 2.srpna 1945 mezi Velkou Británií (Atlee), Sovětským svazem (Stalin) a Spojenými státy (Truman) o budoucnosti Německa. Mezi ustanovením bylo rozhodnutí o zničení militarismu a nacismu či odzbrojení. Německo bylo rozděleno do okupačních zón pod správou Spojenecké kontrolní rady.

lhostejnosti Roosevelta je z americké a britské okupační zóny vyčleněno území, která připadlo pod správu Francie.

Oficiální představitelé Francie se museli rozhodnout, jakou politiku k Německu zvolí. Na konci 2. světové války jsou Německo a Francie téměř v pasti tak zvané *dvojitě vazby*. Tento koncept, používaný německým sociologem Norbertem Eliasm⁸, definuje situaci funkční závislosti mezi jednou stranou a širším okolím, na němž závisí rovnováha této strany. Obě ze stran jsou následně náchylné k zablokování jakéhokoli jednání, neboť nemohou samotně kontrolovat podmínky, za kterých tato jednání probíhají.

Bezpečnostní otázka Francie byla úzce spojena s vnímáním potencionálního německého ohrožení, tedy relativní politickou a ekonomickou silou státu, a strachu z jejího znovuobjevení. Z německého pohledu byla na druhou stranu nepřijatelná koncepce, podle které by německý stát mohl dlouhodobě existovat pod subordinací spojenců ze Spojených států, Velké Británie, Sovětského svazu a Francie. V poválečných vztazích mezi Francií a Německem je tedy tuto vazbu možné popsat, jako zdánlivě bezvýhodnou, neboť obě ze stran primárně zastávaly národní linie, jejichž koexistence neumožňovala kompromis.

Německé produkční kapacity a vzpomínky na brutalitu nacismu, udržovaly především ve Francii, ale i jinde, nedůvěru, opatrnost, strach a tedy i potencionální nacionalistické protiněmecké nálady. Po nastolení komunismu v Československu, blokádě Berlína a výbuchu první sovětské atomové pumy, Američané stále častěji prosazují co nejrychlejší obnovu Německa, respektive jeho západní části, aby bylo možno využít německého potencionálu k zastavení komunistické hrozby. Tento přístup znepokojoval Francii o to více, že věřila, že může ve svůj prospěch využít situace, například podporováním sárského separatismu⁹ či kontrolou Porúří a Porýní, s cílem využít jejich nerostného bohatství. Německo se na druhou stranu cítilo ponížené. Nejen kvůli francouzským úmyslům s částmi jeho vlastního teritoria, ale u části levicové veřejnosti¹⁰ byl tento pocit spojován s příliš loajálním přístupem kancléře Konrada Adenauera¹¹ k západním spojencům. Vzájemný vztah obou států byl tedy více než komplikovaný.

---

⁸ Norbert Elias (1897- 1990) koncentroval svou práci na sociologii historie a kultury.

⁹ Sársko je vysokopřmyslovou oblastí na západě Německa. Po 1. světové válce bylo pod správou vládní komise Společnosti národů. Uhlé doly a příslušenství byly francouzské. Po 2. světové válce bylo Sársko obsazeno Francií, která zde zřídila celní hranici s Německem a dala vypracovat ústavu zřizující autonomní Sársko v hospodářské unii s Francií. Dne 8. listopadu 1947 byla tato ústava přijata. K definitivnímu připojení Sárska k Západnímu Německu došlo po francouzském souhlasu k 1. lednu 1957. (Universum, 8.díl, str.369)

¹⁰ Kurt Schumacher (SPD) měl ostré výpady proti Adenauerovi i proti Francois-Poncetovi, francouzskému velvyslanci v Berlíně. Williams Ch.: Adenauer, otec nového Německa, BB Art, Praha, 2002, str. 277.

¹¹ Konrad Adenauer (1876- 1967) první západoněmecký kancléř po 2.světové válce.

O vývoji francouzsko-německých poválečných vztahů však někteří autoři mluví, jako o vítězství současnosti, moderního myšlení nad historií.¹² Ze dvou zneprátených států se staly partneři na politickém i ekonomickém poli. Tato práce si klade za cíl zmapovat zásadní problém francouzské diplomacie, kterým je budoucí role a postavení rekonstituovaného Německa. Zvolení období od konce 2. světové války po Schumanovu deklaraci dne 9. května 1950, kterým se tato práce zabývá, je klíčovým pro hledání nového přístupu Francie k Německu. Uvědomění si relativního francouzského mocenského úpadku dospěje k přehodnocení dosavadního postoje. Cesta konfliktního sousedství by oslabenou Francii jen dále znevýhodňovala na mezinárodním poli. Francie musí hledat jiné východisko pro obnovení své velikosti a postavení. Cestu usmíření s Německem a podřízení se nově vznikajícímu velmocenskému systému, ve kterém budou hrát západoevropské mocnosti méně významnou roli, si Francie postupně osvojuje.

V jednotlivých kapitolách této práce se budeme blíže věnovat německé otázce ve francouzském nahlížení, především na ni samotnou, respektive v rámci jejího postavení v Evropě. Nejprve se budeme zabývat otázkou ekonomické obnovy a modernizace Francie, která byla vnímána jako klíčová ve vztahu k německému potencionálu. Pokusíme se poukázat na důvody, které Francii vedly k jednání a kompromisům, a které byly podstatnou mírou ovlivněny mezinárodní politickou situací, především tedy rolí Spojených států na obnově západní části evropského kontinentu.

V první řadě se jedná o ekonomickou slabost Francie, která svou bezpečnostní situaci srovnávala s možnostmi obnovení německého průmyslového kapitálu. Cestou vládních programů a s pomocí zahraničního kapitálu si Francie měla zajistit dostatečně stabilní pozici, aby byla případná německá hrozba co nejmenší. Samotné zajištění ekonomické modernizace však nepřineslo kýžený výsledek.

Francie sama nemohla rozhodnout o budoucnosti Německa. Uvědomění si své změněné mezinárodní pozice přivedlo Francii k nahlížení na německou otázku z evropského hlediska. V druhé části této práce se budeme věnovat období, které je mezníkem přístupu k německé otázce. Nacionalistické nálady nebyly ještě zcela opuštěny, stejně tak se na druhou stranu teprve pozvolna prosazuje myšlenka nadnárodní spolupráce, která najde ve vytvoření Společenství uhlí a oceli své konkrétní vyjádření. Francouzská politika vůči Německu se ve zkoumaném období dá charakterizovat slovy Velikost- Bezpečnost- Uhlí. Jednotlivé části této

---

¹² Deutch C. Harold: In the impact of the Franco-German Entente, in Annals of the American Academy of Political and Social Science, vol.348- July 1963, p82-94

práce artikuluji tuto devizu a snaží se osvětlit rozdílné způsoby, jakými si Francie tyto cíle snažila zajistit.

I. Rekonstrukce za cenu závislosti na Spojených státech

A. Monnetův plán na modernizaci Francie.

Francie je na konci druhé světové války ekonomicky a politicky oslabenou zemí. Její mezinárodní prestiž utrpěla podstatnou ztrátu vyhlášením nedemokratického režimu ve Vichy v čele s maršálem Pétainem, který se aktivním způsobem podílel na výkonu nacistické zločiny. Vyrovnávání se s válečnými útrapami bylo o to bolestnější, že Francie dala na několik let zapomenout své plné nezávislosti. Již před válkou komplikovaný vztah s Německem tak válečnou zkušeností dostal další ránu.

Jedním z imperativů francouzského poválečného myšlení bylo vymanění se z pocitu německého ohrožení. Nejen politicky, ale především ekonomicky, bylo Německo velkým konkurentem. Přáním francouzských představitelů napříč politickým spektrem bylo zajistit vlasti dostatečně ekonomicky a politicky silnou pozici k poměřování sil s Německem. Co si však jen málokdo přiznal, byla francouzská oslabená pozice již před válkou samotnou, především zpomalení a úpadek ekonomické produkce. Bylo zřejmé, že se Francie neúčastní honby za technickým pokrokem, jako by jí do jisté míry stačily výsledky, které přinesla průmyslová revoluce. Zajímala-li se francouzská předválečná společnost o úpadek morálních hodnot, ekonomická situace země v porovnání s ostatními ekonomikami neplnila stránky novin. Jean Monnet¹³ ve svých pamětech konstatuje, že když De Gaullovi ve Washingtonu slíbil vypracování plánu modernizace Francie, neuvědomoval si přesně rozsah práce, která jej čekala.

Po válce samotné dosahovala úroveň národního produktu stěží polovičních hodnot z roku 1929. (Monnet, p 336) Konkurenceschopnost Francie na mezinárodním trhu byla velmi slabá a země musela vynaložit velké prostředky na dovoz potřebného zboží. V této situaci si lze vysvětlit znepokojení Jean Monneta, jehož úkolem bylo zajistit potřebné finanční zdroje pro rekonstrukci válkou zničené země.

---

¹³ Jean Monnet (1888-1979) byl francouzským ekonomem a politikem. Je tvůrcem francouzského modernizačního plánu, stejně jako spoluvůrcem Schumanovi deklarace vedoucí k vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli.

Měla-li se Francie stát mezinárodní velmocí, a tím se ochránit před stále pocíťovaným ohrožením ze strany Německa, nestačilo pouze dohnat předválečnou úroveň, která, v porovnání s ostatními státy nenabízela záruky k dosažení podobného cíle. Byla třeba změnit produkční návyky a zapojit do projektu co největší počet lidí a institucí, pro co nejrychlejší realizaci projektu. Odborové svazy, průmyslníci, administrativní správa měli spojit své síly k exekuci ambiciózního plánu modernizace Francie. Plán byl oficiálně vyhlášen dekretem ze dne 3.ledna 1946. (Monnet p.346)

Jean Monnet byl oficiálně jmenován do čela *Commissariat général au Plan*,¹⁴ instituce, která spadala pod přímou pravomoc kabinetu prezidenta státní rady. Úkolem tohoto orgánu bylo sledovat a usměrňovat rekonstrukci francouzské ekonomiky. Každé z ministerstev mělo vlastní plán modernizace pro něj důležitých struktur, bylo však třeba vytvořit jediný plán, který by stanovil priority a usměrnil čerpání finančních prostředků, stejně jako kooperaci jednotlivých sektorů produkce. Jean Monnet mohl díky svým zkušenostem z organizace dodávek zboží a materiálů během obou světových konfliktů, především pak díky působení v americkém *Victory program*, efektivně koordinovat práci svého týmu s velkou důvěrou politické elity. Političtí představitelé schvalovali Monnetův plán s vědomím, že pokládají základy znovuoživení, které překračuje ekonomickou sféru a vstupuje do sféry politické. Čtyři základní body dle prvního článku dekretu stanovují francouzské priority následovně: 1. zvýšit národní produkci a výměnu zboží především v odvětvích, ve kterých má Francie výhodnou pozici, 2. zvýšit pracovní produktivitu, 3. zajistit plnou zaměstnanost a konečně za 4.zvednout životní úroveň obyvatelstva. (Monnet p 346)

Monnetův plán na kooperaci státu, soukromých vlastníků a představitelů odborů, s využitím finančních zdrojů Impéria a s pomocí zahraničního kapitálu, byl velmi originální. Zahraniční kapitál však mohl přijít pouze z Ameriky. A také přicházel, a to již během samotného válečného konfliktu. Jako příklad můžeme uvést půjčku jednotkám pod De Gaullovým vedením z listopadu 1941.¹⁵ Konec války ukončil potřebu vlastnictví vojenského materiálu, ale vytvořil potřebu novou, v civilní sféře- rekonstrukci. Částka, kterou by francouzský průmysl potřeboval pro svou obnovu, byla stanovena na 3 miliardy dolarů. Z různých zdrojů se však podařilo získat zhruba polovinu požadované částky.¹⁶

---

¹⁴

¹⁵ L'aide américaine a la France

¹⁶ L'aide américaine a la France

Náročnost podobně ambiciózního projektu nemohla být uspokojena z čistě francouzských zdrojů. Měl-li být plán ekonomické modernizace doveden do zdárného konce, bylo potřeba najít dostatečné finanční zdroje. Na počátku roku 1946 se Léon Blum¹⁷ a Jean Monnet vydávají do Spojených států, aby zajistili potřebné finanční zdroje.

Smlouvy podepsané 28. května 1948 mezi Léonem Blumem a americkým státním sekretářem Jamesem F. Byrnesem¹⁸ představují pakt, jehož prostřednictvím se Spojené státy angažují pomoci poválečné obnově Francie. Finanční půjčka zajistila přísun prostředků umožňujících obnovení ekonomiky a vyrovnaní deficitu platební rovnováhy. Francouzští představitelé přednesli podle Byrnesových slov¹⁹ přesvědčivý proslov o nutných výdajích a potřebách k obnově ekonomiky. Sám se však pozastavoval nad celkovou požadovanou sumou, která z daleka přesahovala francouzsko- francouzský rámec. Dosažení požadovaných cílů mělo přinést více než zvýšení národní produkce pro čistě francouzské potřeby. Politicky je plán úzce spojen s německou otázkou. Spojené státy odmítly požadovanou výši půjčky. Úspěch cesty tedy nenaplnil francouzská očekávání. Francii byly poskytnuty miliony dolarů, nikoli však požadované miliardy²⁰.

B Americký pohled na francouzský plán

Aplikace Monnetova plánu měla přinést více než zvýšení národní produkce pro čistě francouzské potřeby. Opozice USA a Francie ve vztahu k obnově Německa se manifestovala i během jednání o financování Monnetova plánu. Washington doufal, že francouzská delegace, požadující půjčky k nastartování plánu, přiváží ve stejnou dobu zprávu o ústupcích francouzské diplomacie ve vztahu k Německu.

Již na počátku vyjednávání si francouzští delegáti byli vědomi nepříznivých podmínek panujících ve Washingtonu. Hlavní bodem sváru byly rozdílné politické představy týkající se Německa. Především neochota přistoupit k vytvoření centralizované správy se měla stát

---

¹⁷ Léon Blum (1872-1950) francouzský politik a zakladatel listu *l'Humanité*, předseda Socialistické frakce. V roce 1950 byl vychistickou vládou zatčen a internován v Německu. Po válce se stal velkým zastáncem evropské myšlenky. (Universum, 1.díl, str. 587)

¹⁸ Wall M. Irwin, Raviart P-E: Les accords Blum-Byrnes, la modernisation de la France et la guerre froide, in Vingtieme siecle.Revue d'histoire, N.13 (Leden-Březen 1987), str 45-62.

¹⁹ Wall M. Irwin, Raviart P-E: Les accords Blum-Byrnes, la modernisation de la France et la guerre froide, in Vingtieme siecle.Revue d'histoire, N.13 (Leden-Březen 1987), str 45-62.

²⁰ Bossuat G.: L'Aide américaine a la France apres la Seconde guerre mondiale, in Vingtieme siecle.Revue d'histoire, N.9 (1986), str. 17-36

žolíkem v amerických rukou během vyjednávání o ekonomické pomoci. Americký velvyslanec v Paříži Jafferson Caffery prohlásil, že Léon Blum bude lépe přijat ve Washingtonu, dá-li Francie najevo ochotu vyjednávat o svém postoji k Německu²¹.

Bylo tomu však naopak. Francie plně využívala svého práva veto dle Poznaňské dohody a bránila jakékoli centralizaci napříč zónami. Byrnes se v nótě zaslané Henri Bonnetovi, francouzskému velvyslanci ve Washingtonu, ze dne 6. února 1946, ostře vyjádřil proti francouzskému vetu vytvoření Spojenecké kontrolní mise.²² Dále podle jeho slov, byla potravinová krize ve francouzské zóně, stejně jako zpožděné dodávky uhlí, způsobeny tímto francouzským krokem. V průběhu následujících dní bylo zřejmé, že Francie nemůže doufat v obdržení požadované třímiliardové půjčky.

Z rozhovoru Léona Bluma pro agenturu *United Press* ze dne 21. března 1946 však vyplývá, že i když jednání nepřinese kýžený výsledek, tento fakt nebude mít dopad na orientaci francouzské zahraniční politiky. Následně byla agentuře zaslána opravná nota, že došlo ke zkreslení řečeného.²³ Francie nebyla připravena k ústupkům, o to méně ve vztahu k budoucnosti Německa.

Americký generál Lucius Clay²⁴ byl rozhořčen francouzským nedostatkem spolupráce v jeho snaze o spojení západních okupačních zón. Přál si, aby vyjednávání o finanční pomoci bylo přímo podmíněno francouzskou kooperací k řešení německé otázky. Ministerstvo zahraničí však podobnou snahu odmítalo, protože bylo zřejmé, že případně vyvolaná politická nestabilita by vedla k dalšímu prodloužení probíhajících rozhovorů, a také k zhoršení již tak poměrně napjatých vztahů.

V Monnetově plánu tak Američané oprávněně viděli zárodek francouzské průmyslové nadvlády nad Evropou, tedy především nad Německem.²⁵ Již samotná koncepce Monnetova plánu tak sledovala dvě linie- zahraničně politickou a vnitřně ekonomickou.

Američanům v Monnetově plánu vadil podle Irwina Walle také fakt, že byl zaměřen pouze na některá odvětví průmyslové produkce, která neměla žádný podstatný dopad na životní

---

²¹ Caffery

²² Wall M. Irwin, Raviart P-E: Les accords Blum-Byrnes, la modernisation de la France et la guerre froide, in Vingtieme siecle.Revue d'histoire, N.13 (Leden-Březen 1987), str 45-62.

²³ Wall M. Irwin, Raviart P-E: Les accords Blum-Byrnes, la modernisation de la France et la guerre froide, in Vingtieme siecle.Revue d'histoire, N.13 (Leden-Březen 1987), str 45-62.

²⁵ Wall M.I : Jean Monnet, Les USA et le plan francais

úroveň obyvatel země dle proklamovaných stanov plánu. Podle Američanů, kteří svou finanční pomocí sledovali zastavit postup komunistické ideologie však hrála otázka životní úrovně zásadní roli. V nespokojenosti mas oprávněně viděli podhoubí pro růst extremistických názorů. Washington ve svém politice stavěl na teorii konzumu, tedy co nejvyšší možnosti konzumace výrobků běžné spotřeby. Spojené státy byly připraveny dodat finanční zdroje pro nákup potravin či prvotních materiálů, jejichž užití, například pro stavbu bytů, by mělo přímý účinek na veřejně mínění a celkové životní uspokojení. V jejich očích zabírala část těžkého průmyslu přílišné místo. Podle Monneta však bylo nejdříve nutné zaobírat se uhlím a ocelí, které by umožnily ekonomický růst a následné zvýšení životní úrovně. (Monnet p. 340) Podle obchodního attaché na pařížské ambasádě by provedení Monnetova plánu, kladoucího důraz na investice, působilo jako destabilizační prvek sociální a politické struktury Francie²⁶. Vyzíval tedy Washington, aby ve své pomoci kladl důraz na vývoj potravinového a lehkého průmyslu, tedy na odvětví, jejichž výrobky jsou v přímé interakci s obyvateli. Americká pomoc by tak byla citelná na první pohled a navíc by nebylo zjevné protiněmecké namíření.

Francie byla před podobnou americkou strategií v rozpacích. Na jaře 1948 dospěla americká reflexe o budoucnosti Německa k ochotě vytvořit nový německý stát, jež by znovuzískal právo rozhodovat o svých vnitřních záležitostech. Francie mohla ihned posoudit důsledky takového rozhodnutí, které vyloučilo anexi Sárské oblasti²⁷, stejně jako výhled na francouzskou ekonomickou hegemonii v kontinentální části západní Evropy. Nová německá politika byla prioritou. Francouzský vliv na mezinárodní dění však nebyl dostatečně silný, aby se Francie mohla spolehnout pouze sama na sebe, a především rozhodnout pouze za sebe.

Nepříznivé finanční perspektivy ohledně zajištění plánu modernizace francouzské ekonomiky neměly dlouhého trvání. Se stupňujícím se napětím počátků Studené války daly Spojené státy k dispozici pro obnovu západní Evropy potřebný impuls.

S rostoucím vnímáním nebezpečí postupu komunismu do západní Evropy si Spojené státy stále hlouběji uvědomovaly nutnost vypracování projektu, který by podobnému postupu zabránil. Bylo zřejmé, že naskytne-li se možnost šířit komunismus dále na Západ, nově ustanovené demokracie jen stěží odolají tlaku veřejnosti čekající na rychlou změnu a

---

²⁶ Wall M.I : Jean Monnet, Les USA et le plan francais

²⁷ Sársko- protektorát, uhlí...

zkvalitnění životních podmínek. Ekonomického kolapsu by komunistické strany v národních státech využily ve vlastní prospěch, respektive ve prospěch Moskvy. Spojené státy chtěly podobnému scénáři zabránit. Klíčem k upevnění vlivu v západoevropské zóně byl jasný signál amerického zájmu o dění a strádání v Evropě ve formě vybudování struktury zaručující dostatečný přísun finančních zdrojů, pro co nejrychlejší obnovu západoevropského prostoru. Americkou odpovědí na komunistickou výzvu bylo nabídnutí ekonomické asistence evropským spojencům skrze Evropský program obnovy (European Recovery Program), známý jako Marshallův plán. Francie a dalších 15 evropských států odpovědělo pozitivně.²⁸ Díky finanční podpoře ze USA mohla Francie doufat ve zmenšení rozdílu mezi její a německou ekonomikou. Monnetův plán byl tedy do jisté míry zachráněn plánem Marshallovým.

Jedním z hlavních následků počátku studeno válečného konfliktu je upevňování vztahů v rámci atlantické osy. Evropa, respektive její západní část, je prostřednictvím Marshallova plánu závislá na finančních zdrojích ze Spojených států. Jednou z politických podmínek americké diplomacie k čerpání finančních prostředků Marshallova plánu je svolání mezinárodní konference a vytvoření organizace umožňující ekonomickou spolupráci evropských států. V dubnu roku 1948 vytvořená Organizace pro hospodářskou spolupráci (OECE), jejímž sídelním městem se stává Paříž, umožňuje nastartování Marshallova plánu.

Americká pomoc však nebyla zdarma. V čistě finančním slova smyslu, ale ani v politickém. Francie musela do jisté míry přehodnotit svou zahraniční politiku. Tato částečná ztráta suverenity se obzvláště silně promítla do nahlížení na německou otázku.

Americká pomoc si na francouzských vládách vynutila revizi politiky vůči „dědičnému nepříteli.“ Tato změna je někdy označována jako *le tournant- obrat*.²⁹ Spojené státy se odevzdaly budování vlastní zóny vlivu v západní Evropě. Marshallův plán byl vyjádřením této politické strategie. Francie byla jednou z priorit této politiky, avšak Německo hrálo v americké strategii mnohem centrálnější roli. Bylo považováno za diamant v západoevropských průmyslových a důlních strukturách. Oživení německé ekonomiky a průmyslové prosperity by znamenalo oživení Evropy. Francouzské teze o subordinaci Německa ve vlastní prospěch tedy na americké straně neměly velký ohlas.

---

²⁸ Marshallův plán- program hospodářské pomoci Spojených států pro obnovu Evropy. Obsahoval dodávky zboží, přídavky a dlouhodobé úvěry v celkové hodnotě přibližně 13,5 miliardy amerických dolarů čerpaných mezi lety 1948 až 1952. (Universum, 5.díl, str. 676)

²⁹ Le tournant

Je zřejmé, že Marshallův plán umožnil ekonomickou obnovu země, ale tato obnova nevyřešila kulturní a politickou krizi, ve které se země ocitla již před okupací. Vzpomínka na velikost Francie- vojenské, literární a umělecké úspěchy, zanechává hořkou chuť zemi, která znovu objevovala svou ekonomickou sílu, bez toho, aniž by se cítila velmocí, neboť finanční zajištění tohoto procesu bylo zahraniční. Vyřešení německé otázky bylo jednou z priorit francouzské zahraniční politiky, i přes časté střídání vládních kabinetů během celého období IV. republiky.³⁰

Francii je bezpochyby umožněno nastartovat procesy, jež mají za cíl zvýšit životní úroveň, ale v podmínkách, které ona sama nekontroluje. Americká pomoc zastavila propad a umožnila urychlení modernizace a nastartování ekonomického růstu. Díky ní mohl francouzský lid položit základy získání nové sebedůvěry. Bohatství společnosti se mohlo zvyšovat, ale Francie již nikdy nenašla pozice v mezinárodních vztazích, které zabírala před rokem 1940³¹. Ekonomická modernizace tedy nepřinesla dostatečný diplomatický nástroj, který by z Francie učinil velmoc světového formátu. Pole velmocenských vztahů bylo stejně v rukou ideologického sváru Spojených států amerických a Sovětského svazu. Jako americký dlužník byla Francie podřízena americké velmocenské politice.³² Pozornost francouzské zahraniční politiky se v rámci řešení německé otázky začala blíže zabírat evropským prostorem, respektive jeho možnou reorganizací.

V zamyšlení se nad vývojem postoje francouzské zahraniční politiky ve vztahu k evropské integraci je třeba zkoumat nejen samotný proevropský aktivismus, ale aktivismus především v interakci s poměrně podstatnými funkčními problémy zřízení francouzské IV. republiky. Jedním z možných vysvětlení zájmu Francie na budování společného evropského projektu je uvědomění si svého relativního národní úpadku. Političtí představitelé tak v nadnárodní Evropě a mezinárodních strukturách hledali kompenzaci slábnoucího mezinárodního vlivu a vnitřní politické nestability.

K radosti Spojených států Francie akceptuje myšlenku spojené Evropy v jednom bloku proti Sovětskému svazu. V očích Francie je evropský ideál nutné zlo, z kterého je nutné vyzískat co největší prospěch. Možnost zajištění vlastní bezpečnosti před vnímaným německým ohrožením tedy bude zkoumáno z širšího náhledu, než dovolují samotné geopolitické hranice francouzského státu.

---

³⁰ IV. Republika- podle ústavy z 24. prosince 1945 fungovala Francie do roku 1958. Toto zřízení bylo charakteristické častým střídáním vlád.

³¹ O roku 1940 se mluví, jako o konci výrazného francouzského vlivu

³² jako příklad můžeme uvést Suezskou krizi, říjen-listopad 1956

II.

Jak co nejlépe kontrolovat Německou obnovu

Francouzská politika vůči Německu je v prvních poválečných měsících determinována poměrně malým počtem politických představitelů, mezi nimi jsou Charles de Gaulle a Georges Bidault nejvýznamnějšími. Podle J. Durossella³³ je ve francouzské politice vůči Německu možné pozorovat několik základních momentů vztahujících se v každém z případů ke konkrétní osobnosti udávající tón směřování diplomacie. Jako první fázi autor označuje vliv Charlese de Gaulla v období od osvobození až do De Gaullova odchodu 19. ledna 1946.

Toto období je charakterizováno hledáním nového přístupu k německé otázce. Na jedné straně můžeme pozorovat manifestace jakéhosi tradičního antigermanismu, které volají po následování *versailleské politiky*, tedy aplikaci co nejtvrďšího přístupu k poraženému státu, na straně druhé se ozývají hlasy, volající po nové německé politice, která by přinesla stabilizaci poměrů panujících mezi oběma státy a položila základy pevného svazku.

Francouzská poválečná strategie vůči Německu do velké míry reflektuje zmatené poválečné nároky veřejnosti. Na jedné straně je možné pozorovat, a to i u části intelektuálů radikální antigermanismus, na straně druhé na vlivu získávají zastánci spolupráce s Německem, kteří prosazují co nejužší spolupráci s Němci, ochotnými pracovat na přeměně poválečného státu v demokracii. Mezi evropskými odbojáři byla přítomna velká naděje v budování společného prostoru, který by překonával hranice jednotlivých národních států.³⁴

Oficiální politika však není inspirována ani jedním z výše uvedených myšlenkových proudů. V několika bodech se však přibližuje radikálnímu antigermanismu. Základem této myšlenky je utkvělá představa o dějinném vývoji Německa. Na základě této hypotézy byl Hitler logickým produktem německého sjednocení a prušáctví.³⁵

Za řešení této zdánlivě neřešitelné otázky bylo pokládáno rozštěpení Německa do malých celků. Tato teze byla velmi podobná původním představám Američanů a Sovětů, ale pouze do roku 1945. Především sovětský pohled se během jara 1945 změnil. Je-li Sovětský svaz svolný na základě rozhodnutí Jaltské konference vytvořit komisi, která by připravila rozdělení

---

³³ J.B.Duroselle: German-Franco relations since 1945

³⁴ Bossuat G.: L'Europe des Français, Publication de la Sorbonne, str. 56, p 27

³⁵ Grossier: Affaires extérieures. p 35

Německa, 9. května téhož roku Stalin ve svém projevu ujišťuje německý lid, že i přes vojenské vítězství nemají Sověti zájem na dělení Německa.³⁶ Na Postupimské konferenci je rozhodnuto, že Německo bude, navzdory existenci okupačních zón, považováno za ekonomický celek, a že v mezích možností bude k německé populaci ve všech zónách přístupováno stejně.

Francie nebyla na jednání v Postupimi pozvána. Není tedy rozhodnutím tří zúčastněných velmocí vázána. Je však součástí kontrolního sboru okupovaného Německa, jehož členové musí činit jednomyslně. Již 7. srpna 1945 francouzská vláda prohlašuje, že se závěry konference souhlasí, ale že *a priori* nebude akceptovat konstituci centrální německé vlády. Francouzským cílem je vytvoření federálního státu. Je tedy nezbytné, aby vyjádřila svůj nesouhlas s jakýmkoli návrhy majícími centralizační tendence. Jako například obnovení politických stran majících celoněmeckou působnost³⁷. Francouzská opozice svým postojem usnadňuje postupné dělení Německa.

Tradiční vidění německé otázky

Francouzský postoj byl nejprve inspirován historickým argumentem podle něhož pouze rozdělené Německo může existovat pod demokratickou správou. Následující vývoj tento postoj změnil. Blokuje-li Francie veškerou centralizační snahu, je to proto, že chce nejprve vyřešit otázku Sárska, Porýní a Porúří. Jinými slovy je Francie ochotna přistoupit k vytvoření některých centralizovaných prvků, výměnou za ekonomické a strategické výhody. Tyto požadavky mají odlišné hybatele.

Održení Sárska by uspokojilo francouzskou potřebu uhlí a ekonomické rekonstrukce. Vojenská okupace Porýní by byla jasným signálem o velmocenském postavení Francie a inferiorním postavení poraženého Německa. Potřeby průmyslu, udržování podřadného postavení německé průmyslové výroby a přímá dominace Francie nad částí bývalého německého státu, stejně jako demokratizační snaha představují součásti francouzského přístupu k německé otázce v prvních poválečných měsících.

Z národnostního hlediska byl podobný projekt dlouhodobě neudržitelný. Rychlost probíhající poválečné obnovy Německa utvrdila v části společnosti pocit, že opatrnost a nedůvěra jsou ve vztahu k východnímu sousedu rozhodně na místě. Pocit obdivu se mísil

---

³⁶ Grossier: Affaires exterieures p.35

³⁷ Hudemann R.: L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes, in Vingtieme siecle.Revue d'histoire, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68

s dávkou nepochopitelnosti poválečného zázraku. Podle francouzského sociologa Raymonda Arona je francouzské poválečné veřejné mínění vůči Německu nejisté a komplexní. Do jisté míry reflektuje politickou nestabilitu IV. republiky mísící se s velmocenskými ambicemi státu. Ve světle vzrůstající sovětské hrozby se francouzské počáteční lpění na německém antagonismu vyvíjí. Z tohoto pohledu se však v moha myslích rodí myšlenka znovuspolčení Německa se Sovětským svazem. Raymond Aron si klade otázku, jestli se Německo opět neotočí k Západu zády. I z tohoto důvodu bylo nutné spojit osud nového Německa s osudem nové Francie, respektive celého západoevropského prostoru.

Konstrukce západoevropského prostoru je tedy jednou z možností řešení německé otázky. Podle Charlese de Gaulla³⁸ bylo nutné vrátit Francii postavení mezinárodní velmoci, které ztratila po porážce Německem v průběhu jara 1940 a následujícím ustanovením Vichystického režimu. Myšlenka sjednocené Evropy by podle De Gaullových slov neměla přesáhnout rámec konfederace. Aby bylo možno začlenit Velkou Británii, a také, aby bylo možné se z ní co nejrychleji vyvázat v momentě, kdy dojde k plné obnově státu a jeho postavení.

Charles De Gaulle ve své politice počítá s upevněním pozice Francie na Rýnu. Z proslovu De Gaullova ministra zahraničí George Bidaulta ze dne 2. května 1945 se dozvídáme, že „zdroje Porúří musí být odňaty od německého válečného potenciálu a umístěny pod správu mezinárodního orgánu. Stejně tak pro oblast Porýní. Francie se cítí povolána ve vztahu ke své budoucnosti kontrolovat dané území a tím jednou provždy uzavřít možnou přístupovou cestu dalšímu útoku.“

Georges Bidault dále evokuje, mluvíce o Sársku, že jeho budoucí uspořádání bude záležet na rozhodnutí samotného obyvatelstva. Z francouzského pohledu však bylo zřejmé, že nejvýhodnější řešení bude, stane-li se Sársko součástí francouzského státu. Nejen Sársko, ale i výše zmíněné Porýní a Porúří se měli *de facto* oddělit od Německa. Shrneme-li toto stanovisko, můžeme mluvit o požadavku vojensky okupovat průmyslové klíčové oblasti, jejichž kontrola by znamenala omezení německého průmyslového kapitálu. Američané by však nikdy nedopustili oddělení německých klíčových průmyslových oblastí, o to méně ve prospěch Francie, která by objevila svou mezinárodní nezávislost.

Po Postupimské konferenci se francouzská vláda snažila k těmto bodům přiřadit otázku západní hranice Německa. V interview Charles de Gaulla pro časopis Times³⁹, se vůdce osvobozené Francie pozastavuje nad faktem, že Francie byla do jisté míry vyřazena z diskusí

---

³⁸ L'Europe des Français

³⁹ Times

o budoucím uspořádání Německa, přestože vztah s Německem hraje zásadní roli na francouzském politickém poli.

Jedním z cílů De Gaullovy zahraniční politiky bylo vrátit Francii její mezinárodní prestiž a postavení otřesené do základů Vichistickým režimem, který od června 1940 působil jako pokračovatel francouzské státnosti. Válečné trauma a Pétainův režim podle Alfreda Grossera vyžadují spoluúčast Francie na správě Německa po boku Spojených států, Velké Británie a Sovětského svazu, i když do jisté míry velmi virtuální.⁴⁰ Obavy z budoucího vývoje Německa diktují nutnost účasti mezi velmocemi, které mají možnost o této budoucnosti rozhodnout. Otázka postavení Francie a dominance Německa se slovy A. Grossera spojují v jednu- jelikož je Francie jednou z okupačních velmocí Německa, znamená to, že je skutečnou velmocí.

Podle De Gaulla byly rozhodujícími faktory, jež by měly stát v centru politické pozornosti a jež determinují postavení země, národ a moc ovlivňovat mezinárodní dění. Ve volebních programech politických stran vstupujících do voleb v roce 1945 však reference na zahraniční politiky či postavení zcela chybějí⁴¹. V centru pozornosti je rekonstrukce země a životní úroveň obyvatel. Tento postoj politických stran vůči zahraniční politice však vyplývá z nastavení politického systému, tedy roztržičnost jednotlivých státních funkcí. Samotný De Gaullův odchod vychází z tohoto konfliktu institucí.

Generálův odchod neznamena zásadní obrat ve vedení zahraniční politiky, její obsahová část však prošla změnou. Modifikace obsahu jsou z velké části výsledkem měnící se mezinárodní situace. Sled událostí přiměje De Gaulla ke změně pohledu na mnohé otázky, otázku spolupráce s Německem nevyjímaje.

---

⁴⁰ Grossier A: Affaires exterieures, p 43

⁴¹ Dějiny Francie- volby 1945

Přicházející změna v přístupu k německé otázce

De Gaulle odchází kvůli domácí politické scéně v lednu roku 1946. Jeho ministr zahraničních věcí Georges Bidault však až na jednu měsíční proluku zastává roli nejvyššího diplomata do roku .... Období, během kterého Bidault tuto funkci vykonával, je zásadní pro budoucí vývoj francouzského postoje k otázkám zahraniční politiky, tedy především k německé otázce. Po opuštění teze mezinárodní neutrality a flirtování s ideou komunistické koalice, se Francie vrací, respektive vstupuje, do Západního tábora. Bylo to ve stejné době, kdy se vzdálenost mezi nekomunistickým světem a Sovětským svazem citelným způsobem zvětšila.

Německo rozdělené do čtyř okupačních zón bylo důležitým bodem v poválečné mocenské hře. Postupně se Britové a Američané nesoucí finanční zátěž vyplývající z nutnosti zásobování jejich zón rozhodli, že je třeba změnit dosavadní způsob správy okupovaného území Německa. Bylo třeba snížit reparační zátěž, spojit německou ekonomiku a položit základy budoucí centrální vlády. Bidaultovým cílem bylo zdržovat takovéto tendence a obracet pozornost spojenců na otázky tížící Francii- tedy Porýní a Porúří. Přesto však bylo patrné, že toto stanovisko nebylo nezměnitelné. Z prohlášení na radě spojeneckých ministrů zahraničí ze dne 12. června 1946⁴² je patrné, že „přestože francouzská vláda nezměnila svůj náhled na otázku německé centrální administrativy, a že je potřeba, než-li se přejde k dalším krokům, věnovat pozornost francouzským návrhům týkajících se budoucího uspořádání Porýní a Porúří, vláda nikdy neodmítla považovat Německo jako ekonomický celek.

Bidaultova politika zaznamenala velké úspěchy v Sárské otázce. Na moskevské konferenci 10. dubna 1947, obdržel francouzský ministr zahraničí souhlas Spojených států a Velké Británie s ekonomickou unií Sárška s Francií. Diplomatické ujednání bylo potvrzeno organizováním referenda, ve kterém se 90% voličů vyjádřilo pozitivně k otázce ekonomické unie⁴³. Řešení Sárského problému je úspěchem strategie sledované Bidaultem. V dalších otázkách však byl stále více a více nucen ustoupit tlaku Spojených států a Velké Británie a udělat četné ústupky. Požadavek rýnské separace byl opuštěn, stejně tak přání zmezinárodnit průmyslové Porúří, kde se Francie musela spokojit s Mezinárodní rúrskou autoritou, vytvořenou v červnu 1948.

---

⁴² Grossier: Affaires exterieures

⁴³ Sárský problém, text

Londýnská dohoda velmocí o Německu na jaře roku 1948 rozhodla, že by německý lid měl mít možnost obdržet prostřednictvím svobodné demokratické vlády znovuoobnovení své, v současné době rozdělené jednoty. Byl dán impuls k vytvoření komise mající za úkol vypracovat návrh ústavy pro spojení západních okupačních zón. Na půdě francouzského národního shromáždění získal Bidault pro podporu tohoto návrhu pouze těsnou většinu, když velká část politiků hodnotila jeho práci na londýnské konferenci za nedostatečnou. Londýnské rozhodnutí v mnoha ohledech přehlíželo francouzské požadavky a bylo přijato podle nóty z národního shromáždění s ohledem na další spolupráci spřátelených zemí. Díky budoucí kooperaci, která v očích mnoha stála jako nejlepší garance míru, tak byla schválena londýnská smlouva o budoucnosti Německa. Shromáždění však vydalo varování před rekonstitucí centralizovaného státu. Stejně jako De Gaulle mluvil Bidault o faktu, že vytvoření Západního Německa vyvolá sovětskou reakci, jejímž výsledkem bude vytvoření východního nedemokratického vazalského státu. I v ostatních doménách došlo k položení základů evropské politiky. Krátce je možné připomenout vývoj mezinárodního vnímání německého ohrožení.

Na poli vojenské spolupráce došlo v prvních letech po 2. světové válce k mnohým změnám. Až do roku 1947 zůstává hlavním zdrojem potenciačního ohrožení možná resurekce německého militarismu. Ve smlouvě z Dunquerque podepsané 4. března 1947, která zavádí společný postup v zahraniční a bezpečnostní politice, figuruje Německo jako společný britsko-francouzský nepřítel.⁴⁴ O rok později se však pozornost obrací na hrozbu sovětskou. Německá otázka tedy i na armádní úrovni získává novou formu. Německo by se mohlo stát potenciačním partnerem v boji proti společnému nepříteli.

Bruselský pakt, zakládající Západní unii, podepsaný 17. března 1948 mezi státy Beneluxu, Francií a Velkou Británií, obsahuje klauzuli o vzájemné podpoře smluvních stran v případě ohrožení některé z nich.⁴⁵

Vzrůstající vojenský potenciál SSSR, vlastnictví jaderného arzenálu, posouvají evropskou bezpečností snahu k užší alianci se Spojenými státy. Následně je 4. dubna 1949 ve Washingtonu podepsána smlouva zakládající Severoatlantickou alianci.

---

⁴⁴ Nálevka V.: Světová politika ve 20. století, Nakladatelství Aleš Skřivan, Praha, 2000, str. 267

⁴⁵ Nálevka V.: Světová politika ve 20. století, Nakladatelství Aleš Skřivan, Praha, 2000, str. 267

Evropské instituce vytvořené v roce 1948, tedy Organizace pro hospodářskou spolupráci a Západní unie, v sobě obsahují program k užší spolupráci států starého kontinentu. Spolupráce se stane klíčem k řešení německé otázky.

Vývoj vztahu Francie k Německu se v poválečných letech velmi dobře hodnotí na působení Francie ve své okupační zóně.⁴⁶ Francie tvoří spolu se Spojenými státy, Velkou Británií a Sovětským svazem čtveřici států, které mají v rukou poválečný vývoj a obnovu Německa. Pro Francii tedy nastává jedinečná možnost konfrontace s německou poválečnou realitou.

Po dlouhou dobu se o německé okupaci v rámci francouzsko- německého usmíření téměř nemluvilo. Bylo však zřejmé, že bez hlubší diskuse zůstane toto téměř tabu brzdou v normalizaci vztahů, protože je, především ve Francii, silně zakořeněno v kolektivní paměti. Znalost konkrétního politického prostředí Německa, které od roku 1945 prošlo zásadní změnou, byla několik let po válce ve Francii pouze minimální. V Německu samotném však během vyrovnávání se s nacistickou minulostí vyvstala otázka francouzské poválečné okupace a obstinace, alespoň v prvních poválečných letech, akceptovat Německo, jako rovnocenného partnera, který si po válečném traumatu přeje zapojit do konstrukce nového západoevropského prostoru. Evropa, v níž by Francie zničila Německo, nebyla reálnou možností mírového uspořádání a Francie neměla reálnou možnost jej uskutečnit. Francouzsko- německé sblížení se zrodilo z nemožnosti Francie dominovat východnímu sousedu. V očích mnoha se však Francie znovu stala obětí Německa, tentokrát díky vůli Spojených států amerických⁴⁷.

Jednou z událostí, které zásadním způsobem proměnily vnímání německého národa ve Francii, byla zkušenost z okupační zóny, která byla Francii svěřena. V následujících odstavcích si přiblížíme tuto skutečnost nejprve s pohledu politického, následně kulturního a ekonomického.

Kontrola politického života okupační zóny měla vést k demokratizaci politického prostředí a jeho pluralizaci. Zásadně odlišný byl vůči ostatním spojencům francouzský přístup k denacifikaci. Francouzská vojenská vláda přisuzovala větší váhu osobní zodpovědnosti, než samotnému členství v NSDAP či jiných státních orgánech. Tato koncepce však byla

---

⁴⁶ Francouzská okupační zóna

⁴⁷ Bossuat G.: L'Europe des Français, Publication de la Sorbonne, str. 127

jurisdikčně velmi obtížně proveditelná, proto se americký přístup k této otázce začíná systematicky prosazovat od roku 1947. Francouzská denacifikační politika, vytvořená na místě, nikoli pařížským aparátem, byla snahou o zmírnění černo- bílého vidění Němců pod nacistickou diktaturou.

Francouzská kulturní politika v německé okupační zóně je často označována za prostředek určený k rozmělnění momentálně těžkých životních podmínek. Takováto motivace by však stěží vysvětlila početnost úředníků a finančních obnosů věnovaných kultuře⁴⁸. Strategie demokratizace Německa se stala pevnou součástí bezpečnostní politiky. Z analýz na vládní úrovni je zřejmé, že sblížení se s Německem bylo neodmyslitelné s ohledem na dlouhodobé cíle francouzské zahraniční politiky- zajistit bezpečnost a velikost Francie.

Kulturní politika zásadním způsobem překročila iniciativy ostatních spojenců. Rychlé znovuotevření univerzit ve Fribourgu a Tubingenu, ještě během roku 1945, na přímý rozkaz generála De Gaulla, založení univerzit v Mainzu a Sárské univerzity, stejně jako otevření administrativní školy ve Spire, jsou dodnes svědky francouzské kulturní politiky v Německu⁴⁹.

Jedním z dalších kroků byla četná pozvání spisovatelů a divadelních celků. Podstatným krokem v demokratizaci širších mas bylo založení novin Sudwestfunk a sárského rádia. Festival soudobé hudby v Donaueschingenu zaniká pro nedostatek finančních zdrojů až v roce 1996. Díky publikování knih a založení četných intelektuálních revue bylo Německu umožněno znovu navázat kontakt s mezinárodním prostředím, který mu byl po více než desetiletí upírán. Tato součást bezpečnostní strategie Francie se stala jedním z pilířů budoucí francouzsko- německé spolupráce.

Ekonomická politika je z německého pohledu reprezentována masivními exhortacemi, demontáží a odvozem průmyslového zázemí, kácení lesů, klasifikací továren podle hospodářské priority. Často se však zapomíná, že tato politika byla společná všem okupačním velmocím. V Německu také málokdo věděl, že ve Francii existovaly potravinové lístky až do roku 1949⁵⁰. Existence černého trhu, stejně jako problémy s dostupností potravin vyplývaly především z poválečné situace, nežli z chtěného kroku francouzské okupační správy. Do

---

⁴⁸ Hudemann R.: L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes, in Vingtième siècle.Revue d'histoire, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68

⁴⁹ Hudemann R.: L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes, in Vingtième siècle.Revue d'histoire, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68

⁵⁰ Hudemann R.: L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes, in Vingtième siècle.Revue d'histoire, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68

zóny, která měla jen malé zastoupení průmyslové výroby, bylo nutné mnoho dovážet. Samotná demontáž továren a jejich následný odvoz představovala pro Francii jen malý ekonomický přínos, za to však politickou katastrofu. Na druhou stranu však Francie své vývozy z okupační zóny platila. Ve snaze zapojit svou správní oblast do ekonomického života metropole se vláda uchylovala k nákupům. Díky této pozici se vzájemná důvěra upevňovala a prostor pro spolupráci se rozšiřoval. Přímý kontakt s německým obyvatelstvem za dob francouzské okupační správy tak paradoxně přispěl k normalizaci vztahů.

Lidský faktor sehrál důležitou roli, tedy především snaha intelektuálů zasazovat se o bližší spolupráci s Němci. Mezi těmito osobnostmi můžeme zmínit například Jeana du Riveu z revue *Documents* nebo Jeana Moreaua v oblasti výuky v okupační zóně. Lidský faktor však zdaleka přesahoval úzký okruh intelektuálů⁵¹. Velký význam sehráli zaměstnanci administrativní správy okupovaného území stojící čelem těžké ekonomické situaci poraženého státu. V prosinci 1945 odmítá generál Koenig⁵² dodávku materiálu pro Paříž se slovy, že rekonstrukce domů je v Německu stejně zásadní otázkou, jako v metropoli.⁵³ V roli okupační správy tak mnozí představitelé sehráli roli zastánců německých zájmů, aniž by o tom mělo německé veřejné mínění jakékoli informace. Část členů francouzského správního aparátu sehrála důležitou roli v rekonstrukci Německa, když stejným měřítkem jako zájmy vlastní země hájila potřeby nově vznikajícího západoevropského státu. Kritiky padající na francouzskou organizaci zóny vyvstávají v jiném světle také s vědomím, že země sama, která se o tuto správu měla starat, se nacházela ve stavu poválečné rekonstrukce. Ze stejného pohledu lze německou okupaci Francie a francouzskou správu části německého území jen těžko srovnávat. Guvernér Claude Hettier⁵⁴ tak často kritizoval zástupce vojenského aparátu, kteří se jen málo starali o potíže vyplývající z politických aspektů správy daného území. Několik členů správního sboru byli mladí experti, kterým jejich německá zkušenost posloužila v budoucí kariéře. Z francouzského pohledu tak bylo toto poválečné období viděno výrazně pozitivně, protože nastoluje možnosti nových vztahů založených na celkové důvěře a lepším poznání vzájemných klíše.

---

⁵¹ Hudemann R.: *L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes*, in *Vingtième siècle.Revue d'histoire*, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68

⁵² M.Pierre Koenig (1898-1970) francouzský generál a velitel francouzských okupačních vojsk v Německu (Universon, 5. díl, str. 18)

⁵³ Hudemann R.: *L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes*, in *Vingtième siècle.Revue d'histoire*, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68

⁵⁴ Hudemann R.: *L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes*, in *Vingtième siècle.Revue d'histoire*, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68

Mozaiku francouzské správy v Německu tvoří mnoho odlišných faktorů. Na jednu stranu revizionistické nálady některých, na straně druhé zájem o spolupráci a obnovu prospěšnou pro obě zainteresované strany.

Samotné sblížení dvou národů nelze udělat na základě rozhodnutí vlády. Během několika let správy okupované zóny, až do roku 1949, kdy Německo získalo zpět velkou část pravomocí, byly položeny základy pro budoucí spolupráci. Postupná změna nálad a přístupu na úrovni populací jednotlivých států umožnila přistoupit k užší spolupráci. Díky tomu se z Francie a Německa do budoucna mohl stát motor společného evropského projektu.

Na oficiální vládní úrovni se francouzské diplomaté snažili prosadit myšlenku politické a ekonomické unie Německa. Francie měla velkou snahu, ale i potřebu využít ekonomického potenciálu Německa pro svou vlastní poválečnou obnovu a obnovení svého postavení na mezinárodním poli, ke kterému byla ekonomická prosperita neodmyslitelná. Stejně jako Britové, se i Francouzi snažili prosadit ekonomickou jednotu Německa s vědomím, že Sověti zůstanou na druhém břehu Labe.

Z pohledu Paříže bylo třeba mít na mysli mnohé elementy tvořící mozaiku veřejného mínění a myšlenek vycházejících z válečné zkušenosti. Otázka kolaborantů sehrála zásadní roli na poli politických diskusí.

Do jisté míry by bylo možné mluvit o dvojité politice ve vztahu k Německu. Francouzské teze týkající se eventuálního odtržení rýnské oblasti, zmezinárodnění industriálního Porúří s cílem ekonomického profitu vyhovující té části společnosti, která jakoukoli kooperaci s dědicem nacistického Německa odmítala. Jedním z výsledků by pro Francii vyplývala účast na německé produkci uhlí a oceli, z politického hlediska pak decentralizace budoucí německé ústavy. Vývoj francouzské politiky po roce 1945 nese stopy mnohých koncesí vykonaných ve prospěch britského a amerického pohledu na organizaci západoněmeckého prostoru. Samotný výběr politické strategie však také vypovídá o jistém stupni prozření a kalkulaci reálných možností Francie dominovat, ať již politicky či ekonomicky, německému státu. Jisté je, že velké části francouzských cílů v doméně zahraniční politiky bylo mezi lety 1948- 1950 dosaženo, bez toho, aniž by vliv Francie na dění v Německu nějakým výrazným způsobem vzrůstal. Na De Gaullových proslovech je možné pozorovat snahu zachovat si co největší počet otevřených dveří. Do jaké míry tedy oficiální politika kolidovala se samotnými dlouhodobými plány je zřejmé z úspěšného projektu společenství uhlí a oceli, které několik málo let po válce zásadním způsobem definuje vztah obou zemí.

Jaké je tedy místo francouzské okupační správy části německého území v německo-francouzských vztazích?

Francii nepřebírá svou předválečnou politiku, i když její zahraničně politické imperativy zůstávají stejné, cesta k jejich zajištění se zásadním způsobem odlišuje. Pozornost Francie se obrací na evropský prostor, ve kterém vidí možnost realizace zásadních garancí svého bezpečnostního a ekonomického potenciálu. Iniciativy založené na konceptu vzájemné závislosti, které někteří představitelé veřejného života zaujímalí již ve 20. letech, se tak pomalu stávají součástí nového politického náhledu na německou otázku. Jako předchůdci této nové německé politiky jsou označováni Aristide Briand⁵⁵, ale také třeba vysoký komisař Tirard⁵⁶. Modernizace a rekonstrukce Francie je spojována s kooperací a rekonstrukcí Německa. Společnou cestou se nová Francie snaží intenzivně propojit osudy dvou odvěkých rivalů. Gerard Bossuat mluví o možné Evropě, *l'Europe du possible*⁵⁷, když popisuje změny, ve formě koncesí, probíhajících na poli francouzské diplomacie.

Tyto iniciativy, jakkoli idealistického vzezření, vycházely z realistické analýzy možného budoucího uspořádání Evropy, přesněji její západoevropské části. Reálné šance Francie získat zásadní roli v nové Evropě byly přímo úměrné ochotě zapojit se a přesvědčit evropské partnery o prospěchu daného společného projektu. Velikost Francie začala být viděna především skrze kooperaci na západoevropském projektu. Krok, který z bývalého úhlavního nepřítele udělal ekonomického partnera číslo jedna, zaručil Francii jistou pozici v nově vznikající evropské aréně. Rodící se evropské společenství upevnilo pozici Francie vůči severoatlantickým spojencům.

Francouzská okupace Německa přinesla celou řadu elementů, kterých v následujících letech využívalo množství iniciativ sblížujících obě země. V této výbušné směsi kontroly a spolupráce, náročných diskusí a pochybností o sobě navzájem, se francouzská okupace stává zrcadlem komplikovaných francouzsko-německých vztahů.

---

⁵⁵ Hudemann R.: *L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes*, in *Vingtième siècle. Revue d'histoire*, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68 Briand- 1862-1932, předseda vlády, usiloval o německo francouzské porozumění. Myšlenka evropské celní a hospodářské unie, 1926 Nobelova cena míru (Universum, 1. díl, str.667)

⁵⁶ Hudemann R.: *L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes*, in *Vingtième siècle. Revue d'histoire*, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68

⁵⁷ Bossuat G.: *L'Europe des Français*, Publication de la Sorbonne, str. 140

II. A

Konstrukce evropského společenství se již po první světové válce zdála nezbytnou z hlediska zachování kulturních hodnot celého kontinentu. Pokud by Evropa nebyla schopna nalézt společnou řeč, odstranit ekonomické bariéry a nacionalistické výpady slučující se do antagonických bloků, byla by organizace celého kontinentu odsouzena k zániku. O roku 1945 se v té souvislosti mluví jako o roku nula. Jaká bude budoucnost Evropy po tomto konfliktu?

Tato nová Evropa se stala jednou z výzev, na kterou se francouzská zahraniční politika snažila najít přijatelnou odpověď. Tedy nejen pro sebe a své národní zájmy, ale i ve vztahu a s ohledem na evropské partery, bez kterých byla jakákoli společná budoucnost, viděna jako jediná možnost, vyloučena. Francie již v poválečných letech neměla takovou prestiž, stabilitu a sebedůvěru, potřebnou pro zastání mezinárodní role, kterou v minulosti zastávala.

Od osvobození Francie až k novému rozdělení kontinentu železnou oponou vznikaly různé projekty. Již po Churchillově proslovu ve Fultonu⁵⁸ bylo jasné, že se Evropa neobnoví jako jednotný kontinent, ale že se jejím středem spustí železná opona, která bude izolovat osudy států patřících do dvou odlišných vidění světa.

Francie se stává středem konstrukce západoevropského prostoru, i když proto musí překonat mnohá úskalí, především ve vztahu ke svému odvěkému nepříteli, Německu.

Léon Blum ve své knize A l'échelle humaine na adresu Německa konstatuje: „Není možné zničit lid, jazyk, tradice a legendy. Jakákoli nepřiměřená manifestace síly vytváří podmínky

---

⁵⁸ Nálevka V.: Světová politika ve 20. století, Nakladatelství Aleš Skřivan, Praha, 2000, str. 267

pro odvetu.“⁵⁹ Nabádá tak Francii ke zmírnění svého postoje a k budování stabilních struktur, které by zemi zaručily požadovanou bezpečnost a prosperitu.

Pokud se francouzské a mezinárodní veřejné mínění, spolu s částí vědců zabývajících se otázkou francouzsko-německých vztahů domnívalo, že francouzská politika vůči Německu v roce 1945 představuje následování politiky hospodářské a vojenské bezpečnosti z 20. let, je to způsobena jen malou změnou oficiálního jazyka. Je však zřejmé, že docházelo k podstatným změnám ve francouzském přístupu k Německu. Ve skutečnosti, se již během samotného konfliktu vnímání německé otázky u mnohých politických představitelů, ať již v Paříži či Londýně, změnilo⁶⁰. Respektive obsah pojmu německá otázka získával postupem času jinou dimenzi. Oficiální politika Francie vůči Německu v létě roku 1945 by se pro zjednodušení dala shrnout do tří slov- Velikost- Bezpečnost- Uhlí. Jaký byl význam této devizy?

Vezmeme-li jako příklad Jeana Monneta a jeho spolupracovníky, můžeme konstatovat, že zastávají myšlenky, jež již během světového konfliktu vidí postavení Francie a její vliv skrze oprostění se od úzkého národního rámce. Velikost Francie se podle nich mohla realizovat díky vedoucí roli v nové evropské struktuře stojící nad národním státy. Jean Monnet díky svým zkušenostem z válečných plánovacích komisí zastával názor, že kooperace více stran na stejném projektu je velmi prospěšná exekuci tohoto plánu.⁶¹ Podle Léona Bluma je Evropa místem, kde se prolínají zájmy, ale je především místem se společnými potřebami.⁶²

Uhlí jako symbol energie pro konstrukci tohoto nového celku je úzce spjato s myšlenkou výsadního postavení francouzské republiky v poválečné Evropě. Myšlenka spojit francouzskou produkci či obecněji hospodářskou sílu ve větším celku za účasti okolních států, vyplývá z poznatku zaostalosti francouzského průmyslu. Pokud by se Francie měla stát konkurenceschopnou, bylo potřeba modernizovat, a to zásadním způsobem, průmyslové zázemí. Celkové srovnání výrobní kapacity⁶³ vyplývalo pro Francii negativně- bylo potřeba rozhybat ekonomický růst, ale také přesvědčit obyvatele, že spokojit se s málem je jistě ctnostné, pro celkové velmocenské postavení státu však nepříliš přínosné stanovisko. Otázka

---

⁵⁹ Vedoucí představitel SFIO v této knize popisuje svá politická přesvědčení a kontextualizuje důležitá rozhodnutí své politické kariéry. Kniha je poprvé vydána v roce 1945, několik málo měsíců po Blumově vysvození z koncentračního tábora Buchenwald. Jedna ze slavných citací této knihy říká: Po skončení dlouhé národní války je vítězství stejně bouleversant jako prohra.

⁶⁰ kdo?

⁶¹ Monnet J.: Memoire, Livre de Poche, Paříž, 2007 str. 113

⁶² Bossuat G.: L'Europe des Francais, Publication de la Sorbonne, str. 56

⁶³ srovnat Francii a Německo- jejich produkce

mezinárodní konkurenceschopnosti tak sehrála zásadní roli v myšlence budování společného prostoru. Zárodek Shumanova plánu se objevuje již během 2. světové války. Odhodlanost některých představitelů těžkého průmyslu ke spojení se s německými konkurenty a tím čelit mezinárodnímu tlaku, především Spojených států, existovala již po 1. světové válce⁶⁴. V této době však projekt nenašel podporu politických představitelů a nebyl realizován. Pod tlakem okolností se však političtí představitelé a jejich zákulisní společníci rozhodli tento koncept prosadit. Jedním z důvodů byla také zkušenost z vyjednávání o finanční pomoci se Spojenými státy. Podle Gerarda Bossuata si francouzští představitelé během červnových jednání roku 1948 uvědomili nutnost vytvoření vlastního pevného evropského projektu.⁶⁵ Mluvíme-li o evropském projektu, mluvíme také o začlenění Německa. Jakkoli evidentní se toto konstatování může zdát dnes, několik málo let po 2. světové válce, představovalo podobné rozhodnutí zásadní krok, směrem k prosperující Evropě, kterou známe dnes.

Je zřejmé, že ve vztahu k Německu byl překročen rámec politické analýzy založené na myšlence odplaty a ekonomického drancování okupovaného území. Tyto myšlenky však zůstaly nadále přítomny ve veřejném mínění. Rekonstrukce a modernizace Francie však musela být založena na rekonstrukci a modernizaci samotného Německa, které, aby se mohlo stát ekonomickým partnerem Francie, muselo *povstat z popela*. Jak jinak by Francie mohla dlouhodobě počítat s finanční kompenzací, pokud by nedošlo k obnovení výroby a stabilizaci poměrů u východního souseda? Plán rekonstrukce západoevropského prostoru prostřednictvím úzké spolupráce musel být v první řadě výsledkem snahy jednoho národa překonat hluboce zakořeněná přesvědčení. V této době začíná nová doba francouzsko-německých vztahů. Georges Bidault tak musel ve svých postojích stále více ustupovat z linie držené Charlesem de Gaullem. V létě 1948 se do čela Quai d'Orsay v kabinetu André Manie dostává Robert Schuman.⁶⁶

Německá politika Roberta Schumana nemohla následovat cestu vytyčenou v době osvobození, jelikož došlo ke dvěma zásadním událostem měnícím postavení Německa. Podstatným momentem bylo vytvoření západoněmecké vlády, již Washingtonská smlouva z dubna 1949 rozhodla svěřit velkou část moci, až do té doby v rukou okupačních správ.

---

⁶⁴ Hudemann R.: L'occupation française après 1945 et les relations franco-allemandes, in Vingtième siècle. Revue d'histoire, N 55 (červenec-září 1997), str. 58-68- nebo Bossuat- fondateurs p28

⁶⁵ Bossuat G.: L'Europe des Français, Publication de la Sorbonne, str. 127

⁶⁶

Druhou událostí bylo vypuknutí Korejské války (25. června 1950) a uspíšení rozhodnutí inkorporovat Západní Německo citelněji do nekomunistického bloku.

Od svého příchodu do Quai d'Orsay se Robert Schuman snaží prosazovat novou německou politiku. Ve stejné době, kdy němečtí představitelé jednotlivých spolkových zemí pracují na aplikaci londýnských doporučení a správě západní okupační zóny, se evropská sekce ministerstva zahraničí snaží přistoupit k německé otázce z jiného úhlu. Německo je podle tohoto nového přístupu nutné považovat za rovnocenného partnera z pohledu politického, ekonomického i sociálního. Zásadní změnou v nahlížení na německou otázku je myšlenka jakéhosi společného francouzsko-německého osudu.

B Cesta k Schumanově deklaraci

První kroky k této nové politice musely být velmi opatrné, neboť u jakýkoli změn hrozilo, že vzbudí pobouření veřejného mínění. V samotném Německu se z dostupných informací zdálo, že podmínky pro eventuální sblížení jsou dobré. Návštěva Roberta Schumana v Koblenzi, v říjnu roku 1948 a komentáře, které tato návštěva vzbuzuje, ukazují, že Německo doufá ve francouzskou velkorysost vzhledem k omezení demontáží průmyslových závodů, okupačních nákladů a vytvoření federální struktury západních okupačních zón.

Evropská sekce *Quai d'Orsay* musí konstatovat, že Američané chtějí vytvořit silné a centralizované Německo. V otázce Porúří, válečných reparací a limitování průmyslové produkce, stejně jako v otázkách politické organizace budoucího Německa, jdou anglo-americké teze proti těm, jež zastává Paříž. Cesta k zabránění znovuoobnovení německého potenciálu je viděna ve vytvoření západoevropské organizace, ve které by byla každá ze spolkových zemí součástí širšího celku, který by znemožnil jakékoli eventuální snahy o obnovení centralizovaného Reichu.

Stojí-li Francie za myšlenkou mezinárodní správy rýnské oblasti, její západní spojenci se zaobírají myšlenkou vlastnictví uhelných dolů. Paříž dala jasně najevo, že v otázkách vlastnictví nenechá projít jakékoli navrácení plné moci disponovat s těmito zásobami německé vládě. Přes toto varování se velitelé Bizónie uchylují dne 10. října 1948 k provizornímu svěření důlních pravomocí německým představitelům a rozhodují, že definitivní řešení otázky bude ponecháno svobodně zvolené německé vládě. Reakce Paříže je

velmi ostrá. Prezident republiky Vincent Auriol⁶⁷ a prezident Národního shromáždění Edouard Herriot ve svých prohlášeních nešetří ostrými výrazy na adresu britsko-americké nezodpovědnosti. Vincent Auriol konstatuje, že il serait impardonnable de laisser restaurer l'arsenal de la Ruhr. (Schuman, p 210)

Z postoje Roberta Schumana je zřejmé, že ponechá-li francouzská vláda definitivní řešení problému vlastnictví a disponování s uhelnými zdroji nově zvolené německé vládě, může se stát, že tato přistoupí k centralizaci tohoto odvětví, a veškeré dekartelizační snaha se ocitne bez výsledku. Výsledkem francouzského nátlaku je smlouva ze dne 20. listopadu 1948⁶⁸, dle které nebude vlastnictví zdrojů navraceno německému lidu dříve, než dojde k podepsání mírové smlouvy. Vytvoření Mezinárodní rúrské správy podpisem smlouvy dne 28. prosince 1948 je částečnou satisfakcí francouzské snahy o kontrolu německého potenciálu.

Položení základů mezinárodní správy rúrské oblasti je první kámen v konstrukci širšího evropského společenství. Zavedení mezinárodní kontroly nad Porúřím je prvním krokem k vytvoření evropského uhelného a ocelového konsorcia.

Francie chce pacifikovat a organizovat Evropu, Evropu v níž Německo zaujme místo, které mu náleží. V lednu 1949 se André Francois -Poncet⁶⁹, francouzský velvyslanec v Berlíně, vyslovuje proti dalšímu dělení Německa a podporuje vytvoření demokratického německého federálního státu. Tyto a další proslovy francouzských představitelů na německé půdě, mají za cíl minimalizovat dopad amerických ústupků francouzskému nátlaku, které v Německu vzbudily vlnu nespokojenosti. Snaha o zlepšení atmosféry německo-francouzských vztahů je jednou z charakteristik politiky zastávané Robertem Schumanem.

Práce Roberta Schumana je komplikovaná vzrůstajícími iniciativami Spojených států v otázkách limitování německé průmyslové produkce, neochotě USA tolerovat demontáž podniků, která je v rozporu s americkou snahou o co nejrychlejší ekonomickou obnovu Německa a dokonce i jeho eventuální vyzbrojení. Z amerického pohledu je Francie brzdou řešení německého problému. Představy obou zemí o budoucnosti poražené velmoci jsou velmi odlišné. Podle George Kennana, poradce v americkém *State departmentu*, se Francie staví proti obnově Německa a spokojuje se s dobovým statut quo, který je však dlouhodobě neudržitelný. Druhý nejvýše postavený představitel Francie na americké půdě Armand Bérard varuje Francie v následování této politiky. Podle jeho slov hrozí v podobném případě,

---

⁶⁷ Vincent Auriol (1884- 1966) člen socialistické strany, spolupracovník de Gaulla v londýnském exilu, v letech 1947 až 1954 prezidentem (Universum, 1.díl, STR. 348)

⁶⁸ Peres de l'Europe

⁶⁹ André Francois-Poncet (1887-1978) francouzský diplomat především v Německu, 1949-1953 vysoký komisař pro Německo, člen francouzské akademie (Universum, 4 .díl, str. 137)

že Francie bude izolována z rozhodování o budoucím statutu Německa a bude bez konzultování postavena před plán, který ani v nejmenším nebude odpovídat jejím přáním. Bylo nutné, aby Francie přišla s vlastní iniciativou.

I když byl Schuman přesvědčen o prospěšnosti demontáží německých výrobních kapacit, souhlasil s jejich omezení, jako se signálem vstřícnosti. Nemohl však zabránit vzrůstajícímu napětí mezi generály Clayem a Koenigem ohledně budoucího statutu okupačních zón. Francouzský *commandant en chef* opakoval, že Francie nemůže akceptovat vytvoření silné ústřední vlády. Clay si na druhou stranu stěžuje na ústupky vykonané ve prospěch francouzských tezí. Situace se poněkud uklidnila díky podpisu Atlantického paktu v dubnu roku 1949, a také společnému francouzsko-americkému postoji vůči německým návrhům základního zákona, především snahy zahrnout do zákona také postavení Berlína. Ve finále je však třeba konstatovat, že Francie souhlasí s návrhem zákona, který ve zbytku neodpovídá jejímu přesvědčení.

Vytvoření Spolkové republiky je tvrdou zkouškou pro německou politiku Roberta Schumana. Během konference západních spojenců v Paříži ve dnech 9. a 10. listopadu 1949 se Schuman ve jménu francouzské vlády vyslovuje pro integraci Německa do evropské struktury, která je podle něj jedinou možností, jak začlenit Německo do společného západoevropského osudu. Francouzský ministr zahraničí se vyslovuje pro účast Německa v Evropské radě jako přidruženého státu, stejně jako německé členství v Mezinárodní rúské správě.

Stále však odmítá zastavit demontáže fabrik. I když jsou tyto naprosto zanedbatelným přínosem pro válečné reparace, jsou prostředkem, jak nadále omezovat německý průmyslový kapitál. Francie stále zastává názor, že akceptování eventuálního navýšení německé produkce na více než 11 miliónu tun oceli, by znamenalo přímé ohrožení bezpečnostní situace Francie.

Dne 14. listopadu 1949 je kvůli znepokojení veřejného mínění americkými deklaracemi o možnosti povolení vyzbrojení Německa, svolána konference, na které Robert Schuman ubezpečuje, že Francie nepřipustí jakékoli vyzbrojení Německa, které se nestane členem Atlantického paktu, a že nedojde k navýšení již zmiňovaných limitů produkce německé oceli. Podpisem Petersbergských smluv 22. listopadu 1949 se Adenauer zavazuje k zachování německé demilitarizace, k pomoci při dekartelizaci a také ke vstupu do Mezinárodní Rúské správy.

Z Schumanovy politiky je zřejmé, že se snažil vyvarovat chyb z roku 1919. Aplikace tvrdého represivního postupu by vedla k rostoucímu napětí a další eskalaci násilí. Schuman chce Německo, které by bylo definitivně zapojené do mírového uspořádání evropského kontinentu.

Cestou k podobnému uspořádání je vytvoření struktury, která by zaručila Německu stabilní a hlavně rovnocenné místo ve společném evropském projektu. Takováto organizace nabízí obnovenému státu podřízení se zájmu většiny, ale zároveň mezinárodní uznání a dostatečnou záruku pro bezpečnost Francie.

Minulé zkušenosti diktují opatrnost. Bezpečností záruky, které Francie získala jsou podle Schumanových slov reálné a efektivní, protože je Německo respektuje. Pro stabilitu situace je však nutné, aby se Německo samotné cítilo v bezpečí. Zdálo-li se na konci roku 1949, že německo-francouzské vztahy jsou na cestě k normalizaci, následující vývoj otřásl důvěrou obou zemí.

Jedním z důvodem nečekané eskalace napětí byla tvrdá nacionalistická kampaň nařízená proti Francii a vedené především kontroverzním leaderem SPD Kurtem Schumacherem. Podle něj byl Adenauerem kancléřem v rukou západních spojenců. Protifrancouzská kampaň vyvolala v Paříži překvapení a znechucení. Hanobení hrobů v Dachau je pro ni signálem o politické nestabilitě východního souseda. Adenauerův rozhovor s jedním z amerických novinářů o případné německé účasti v obranných složkách Evropy je v přímém rozporu se stanovami Německem podepsaných petersbergských smluv. Jedním z hlavních bodů sváru je však otázka Sárska.

Schumanova oficiální návštěva Bonnu v polovině ledna roku 1950 je z počátku brána, jako jedna z cest k minimalizaci napětí a opětovnému navázání spolupráce. Již během samotného ohlášení Schumanova záměru navštívit Německo, se však v místním tisku rozpoutá ostrá kampaň proti trvající francouzské správě Sárska. Z reakcí německé veřejnosti je zřejmé, že považují Sársko za nedílnou součást svého státu.

Bonn na mezinárodním poli obratně využívá tuto kampaň, aby dokázal, že francouzská neústupnost v řešení sárské otázky je jedním z důvodů nemožnosti evropské spolupráce. Schumanova cesta do Německa tedy vyznívá jako neúspěch. Nejenom, že se ministři nepodaří zmírnit napětí panující mezi oběma státy, ale je dokonce možné si klást otázku, zda-li neměla návštěva za výsledek probuzení německého nacionalismu.

Krise francouzsko-německých vztahů dosáhne pomyslného vrcholu na přelomu března a dubna roku 1950. Dne 3. března 1950 je podepsána francouzsko-sárská konvence. Předmětem dohody je nezávislost sárské vlády v rámci administrace, legislativy a jurisdikce. Obě smluvní strany si zaručují volnost pohybu zboží. Správa důlní kapacity je svěřena francouzské straně až do podpisu mírové smlouvy. Dohoda je schválena představiteli Spojených států a Velké Británie. V samotném Německu tyto dohody vyvolají skandál. Němci podle Adenauerových slov již nemůžou věřit francouzské ochotě a vůli v dohodu a

mírové uspořádání. Sárská vláda podle něj zradila německý lid tím, že *de facto* přijala francouzský protektorát. Schuman je překvapen německým rozhořčením, když podle něj všichni, tedy i Němci, od roku 1947 znají institucionální statut Sárska, který je pouze dočasný. Otázka Sárska je podle něj součástí otázky německé, jejímž řešením bude organizace budoucí mírové konference. V proslovu před členy MRP ze dne 26. března 1950⁷⁰ se Schuman pozastavuje nad německou netrpělivostí. Tlačí-li Německo na rychlé zapomenutí minulosti, neuvědomuje si potřebu psychologického vývoje a nevnímá, jak velkým pokrokem je samotná ochota nejen Francie, ale i Belgie a Lucemburska, o německé otázce hovořit.

Schumanovým cílem je návrat k standardním francouzsko-německým vztahům, ale ne za cenu ústupků výpadům německého nacionalismu.

Cestou ze slepé uličky německé otázky se stává širší projekt, který by německo-francouzskému napětí nabídl dostatečné a pro obě strany přijatelné záruky.

Francouzská zahraniční politika musí na německou otázku nahlížet z nového pohledu. Bylo třeba se pokusit o položení základních kamenů německo-francouzské ekonomické a politické asociace, která by byla součástí širší západoevropské struktury.

Schumanova politika mohla mít podle mnohých negativní důsledky, pokud by například Německo svou účastí ve Společenství uhlí a oceli sledovalo jediný cíl, a to rychlou obnovu svého průmyslového zázemí, které by mu následně umožnilo pomýšlet na roli ekonomické hegemonie. Takováto hrozba je však plně v souladu s mírovým uspořádáním, ve kterém jednotlivé státy soutěží na poli svobodné konkurence. Přesto se ve veřejném mínění, stejně jako v Schumanově MRP⁷¹, ozývaly hlasy upozorňující na fakt, že eventuální výhody členství ve stejném spolku s Německem, nezastiňují reálné riziko takového spolku.

Schumanova politika však zřejmě nejreálnějším způsobem odráží rozpor mezi náladou veřejnosti a skutečnými možnostmi francouzské zahraniční politiky. Francie neměla žádnou reálnou možnost dlouhodobě čelit tlaku Spojených států, pokud si chtěla zachovat alespoň nějaký vliv na budoucí uspořádání západní části evropského kontinentu a bezpečnostního zabezpečení severoatlantického prostoru. Bylo potřeba překonat pocit, že osud francouzského národa nalézá své vyjádření pouze v dějinách tohoto jednoho národa. Sjednocená Evropa byla soudobým imperativem, přesto však nebylo možné rychle otočit stránku dějin a začít novou kapitolu.

---

⁷⁰

⁷¹ MRP

Francouzská nedůvěra vůči Německu je faktem, jež není možné přehlížet. Doufat v jeho zmizení, na základě dobře míněných politických kroků, v jeho zmizení několik let po válečném traumatu, by bylo přinejmenším nereálné. Francouzsko-německá spolupráce je však souzena, jako zásadní pro ekonomický a politický vývoj Evropy.⁷² Aby bylo možné uskutečnit projekt německo-francouzské rekondice, bylo nutné, aby Francie přijala vedoucí roli v projektu nadnárodní Evropy.

B .Deklarace pro nové partnerství

Na počátku 50.let 20. století tak francouzská zahraniční politika stála před problémem, který si žádal rychlého a odvážného řešení. V centru pozornosti diplomatů byla otázka kontroly či spolupráce s Německem, které znovuobjevilo svou státnost a čekalo na své místo v Evropě. Pokud by se Francie nerozhodla navrhnout Německu přijatelné řešení, některý ze států aliance by tak učinil za ni. Ještě bolestnější než řešení samotné by byla vize řešení, které ani v nejmenším nenaplnuje vlastní francouzské představy. Klíčem k získání vlivu nad budoucím osudem a postavením Německa bylo navržení plánu, který by vyhovoval nejen samotnému Německu, ale také ostatním evropským partnerům a také Spojeným státům v kontextu studené války. Na otázky tohoto typu se našlo mnoho odpovědí, ale žádná z nich neměla potenciál být realizována a přinést konkrétní výsledky.

Francouzskou odpovědí na americkou výzvu byla 9.května 1950 formulovaná Schumanova deklaráce. Podstatnou roli na přípravě této deklaráce měl Jean Monnet a jeho blízcí spolupracovníci , jmenovitě Pierre Uri a Etienne Hirsh⁷³. Idea nadnárodní autority byla dílem Monnetova přítele, specialisty na mezinárodní právo, Paula Reutera. Řídícím orgánem Společenství uhlí a oceli se stala Vysoká autorita, jejíž role spočívala v ustanovení cen a rozdělování zdrojů. Byla direktivistická dle tradiční francouzské colbertovské tradice. Francie měla při plánech společenství na mysli především jednoho partnera- Západní Německo. Ve své původní formě byla Schumanova nabídka míněna jako bilaterální dohoda mezi dvěma historicky zneprátelenými zeměmi. Společenství bylo nabídnuto i dalším zemím, i když bylo zřejmé, že zvětšení okruhu členů přinese jisté rozmělnění původního záměru. V případě Itálie i poměrně podstatné břemeno.

---

⁷² Francouzsko-německý motor EU

⁷³ Monnet J.: Memoires

Jednání o Schumanově plánu byla otevřena v Paříži dne 20. června 1950⁷⁴ za účasti šesti evropských států. Francouzský a německý zájem na úspěšném vedení hovorů byl evidentní, obě země však měly k podobnému jednání odlišné motivy. Tato skutečnost však znamenala větší flexibilitu obou zemí. V otázce nadnárodní moci ukázaly obě země svou ochotu vyjednávat. Jako příklad můžeme uvést nizozemský požadavek na omezení vlivu vysoké autority. Odpovědí na tento problém bylo vytvoření dalšího článku v nově budované struktuře, s kterým se původně nepočítalo. Rada ministrů byla vytvořena, aby harmonizovala aktivity Vysokého úřadu Evropského společenství uhlí a oceli s ekonomickými politikami jednotlivých zemí. Harmonizace však spíše znamenala vytvoření skutečné překážky akceschopnosti nejvyššího orgánu společenství.

Na konci prvního kola jednání, dne 10. srpna 1950⁷⁵, mnoho delegátů neskrývalo svůj optimismus vůči brzkému a úspěšnému zakončení jednání. Poměrně hladký průběh existoval především z důvodu, že francouzské a německé zájmy našly své vyjádření v odlišných doménách. Oběma státům tedy nezbývalo, než vyhovět druhému.

Německo přistupovalo k pařížským jednáním, jako k součástí Adenauerova dlouhodobého plánu, jehož cílem bylo zajištění vnímání Německa, jako suverénního a rovnocenného státu s ostatním evropským zemím. Účast Německa v jakékoli evropské struktuře byla považována za krok směrem k uznání.

Francouzské ambice během jednání měly také přesné zaměření. Jednou větou by se daly formulovat následovně: nemůže-li být německý průmysl držen v minoritním postavení, musí být alespoň *ochoceny*. Francouzskou podmínkou respektování německé suverenity jsou ekonomické výhody ztělesněné především dekartelizací německé průmyslové kapacity.

Tato politika vychází ze závěrů Postupimské konference a přání zabránit znovuoobnovení německé kapacity dominovat své sousedy.

Německé koncerny propojovaly různá odvětví produkce zaručující koncentraci velkého kapitálu v rukou několika málo lidí. Příkladem může být již několikrát zmíněná oblast Porúří, ve které působilo pouze 13 velkých koncernů. Cílem spojenců bylo rozdělení jednotlivých produkcí. Britská administrace zóny oddělila část kontrolující ocelovou výroby⁷⁶. Každá z okupačních zón vydávala vlastní legislativu regulující otázky těžkého průmyslu. Otázka vlastnictví nově vzniklých firem byla, dle společného stanoviska britských a amerických spojenců formulovaném v zákonu 75 z 3. listopadu 1948, v rukou svobodně zvolené německé

---

⁷⁴ Bossuat G. :Peres de l'Europe

⁷⁵ Gerbet P.: La genese du plan Schuman. Des origines a la declaration du 9. mai 1950, in Revue francaise de sciences politique, N. 3 Annee 1956, str. 525-553

⁷⁶ Lowett.A.W.: The United States and the Schuman plan.

vlády⁷⁷. Francouzská naděje v zmezinárodnění Porúří tak byla citelně oslabena. Pro budoucí vývoj to znamenalo, že jakýkoli krok vedoucí v podstatném měřítku k reorganizaci uhelné a ocelové výroby, musí být učiněn po konzultaci s německou vládou. Francouzský vliv na německou budoucnost citelně slábl.

Podstatnou kapitolou jednání o Schumanově plánu byla právě regulace německého montánního průmyslu, přesněji o postavení německé důlní společnosti (DKBL) a její agentury DKV, starající se o prodej vytěžené suroviny. Dle Pierra Uriho by jakékoli osvobození rozhodování DKV, by znamenalo konec projektu Společenství uhlí a oceli, neboť DKV ovládala více jak 90% německé uhelné produkce. Její moc nad evropským trhem by byla citelně větší než moc nově vznikajícího vedoucího orgánu Společenství.

Debaty o limitování moci německých kontrolních orgánů a samotné německé produkce do jisté míry vzaly za své v momentě, kdy vypukla Korejská válka.

Americká potřeba vyvolána válečným stavem si žádala zrychlení evropské těžkopřmyslové produkce. Především tedy té německé.

Zvýšení poptávky po německých produktech znamenalo menší přísun německého uhlí pro potřeby francouzského průmyslu. Pozice Francie se nadále komplikovala, Monnetova politika však nadále trvala na dekoncentraci konglomerátů. Z počátku byly Spojené státy americké francouzským spojencem v této snaze. Schernanův akt⁷⁸ z roku 1890 vyzýval americký kongres k zabránění koncentrace ekonomické moci souzené, jako potencionálně škodné svobodnému obchodu. Z francouzského pohledu neměla mít žádná z firem možnost svou výrobní kapacitou dominovat trh. Tato strategie však byla Američany upuštěna v prospěch politiky přinášející důvěru německého veřejného mínění.

Vnímání Schumanova plánu bylo mezi zástupci německé průmyslu spíše negativní. Podle slov H.C. Lehra, nového německého ministra vnitra a známého průmyslníka, byl Schumanův plán cestou, jak německé konkurenceschopné ceny oceli přivést na úroveň mnohem vyšších cen francouzských. V Německu se stále častěji ozývaly hlasy, že znovuzískání suverenity bude snazší skrze německou účast na americké válečné snaze, než-li účastí v evropském společenství, jehož postranní myšlenkou je subordinace německé průmyslové kapacity. Vývoj studené války a americký zbrojní program učinily Schumanův plán nadbytečným. Jean Monnet podle Gerarda Bossuata trval na vytvoření jakési uhelné diktatury, která by zaručila

---

⁷⁷ Lowett.A.W.: The United States and the Schuman plan.

⁷⁸ Schernanův akt

přístup k zásobám německého uhlí skrze nadnárodní evropské společenství, ve kterém by Francie sehrála zásadní roli.⁷⁹ Německo si však podobného výsledku bylo vědomo.

Samotný plán však během jednání prodělal podstatný vývoj. Z návrhu spojenectví a usmíření starých nepřátel, se postupně transformoval do ekonomického projektu, který Německu nabízel rovnou účast na konstrukci nové Evropy. Největším problémem bylo přesvědčit německého spojence, že zachování historické podoby ruhrských průmyslových struktur, by znamenalo zkrachování celého projektu. V očích mnohých by Evropa byla vystavena vůli a nevoli německých trustů. Co však znamenala samotná idea sjednocené Evropy? Podle mnohých autorů, včetně již citovaného Gerarda Bossuata byl francouzský zájem na budování společného evropského projektu podnícen touhou kontrolovat Německo. Politika evropské integrace je podle něj prožívána jako nutnost, než-li skutečné svobodné rozhodnutí.⁸⁰ Je nicméně zřejmé, že Francie byla v době Schumanova plánu motorem evropské integrace, ať již byly skutečné důvody této politiky mnohem prozaičtější. Evropa musela být vytvořena bez toho, aniž by došlo k poškození Francie či jejího impéria. Schumanův plán tak obsahoval pro Francii stravitelné množství nadnárodní struktury. Konstrukce společných evropských struktur se stala doménou pro aktivity francouzské zahraniční politiky.

Jako železko v ohni studené války využívá Německo příznivé politiky Spojených států a Velké Británie, která favorizuje jeho rychlou obnovu. Jak může v takovéto situaci Francie odolávat nátlaku, když je pro ní americká finanční pomoc základním kamenem obnovy ekonomické síly a tím i politického vlivu? Jakou roli může hrát i americká podpora francouzské snahy v indočínském válečném konfliktu?

Schumanův plán, jako odpověď na základní problémy francouzské zahraniční politiky

Jedním z hlavních předpokladů, pokud by mělo dojít k samotné realizaci nadnárodního společenství, bylo uspořádání německo-francouzských vztahů. Mělo-li se stát Německo partnerem v nově budované západní Evropě bylo nutné, aby Francie změnila svou diplomatickou pozici.

---

⁷⁹ Bossuat G.: L'Europe des Français, Publication de la Sorbonne, str 39

⁸⁰ Bossuat G.: L'Europe des Français, Publication de la Sorbonne, str. 207

Nejpalčivějším problémem, který Francie v souvislosti s německou resurekcí pocítovala, byla stále více vyslovovaná otázka německého vyzbrojení. Mohlo se Německo stát partnerem v obraně západní části evropského kontinentu bez odpovídající vojenské síly? Z Adenauerových slov bylo zřejmé, že je proti remilitarizaci Německa, v tomto případě však považuje za nutné obdržet od západních spojenců garanci bezpečnosti. Spojené státy chtěly, aby se Německo aktivně zapojil jako spojenec do atlantické struktury⁸¹. Winston Churchill navrhoval vytvoření německého kontingentu, který by se stal součástí evropské armády. Francouzská vláda tak na počátku roku 1955 stála před situací, která žádala co nejrychlejší urovnání francouzsko-německých vztahů. Pokud se nechtěla Francii ocitnou na druhé koleji musela co nejrychleji reagovat na výzvu ze strany Spojených států. V následujícím období musela francouzská diplomacie hledat řešení komplikovaných vztahů, které byly do jisté míry konstantami francouzské zahraniční politiky po desetiletí. Najít cestu k dialogu s Německem měl najít ministr zahraničí Robert Schuman. Díky svým francouzsko-lucembursko-německým kořenům, se měl právě on stát mužem situace.⁸² Jeho první návštěva Bonnu však byla fiasko. Nabylo nadále možné držet Německo v pozici slabšího, udržet mezinárodní kontrolu nad Porúřím a zabránit snaze o připojení Sárska pod správu Bonnu. V této situaci bylo těžké vytvořit pevnou evropskou strukturu, která by Německa sepjala se západní částí kontinentu. Ústupek musely udělat obě strany. Navzájem a společně kontrolovat svoji moc- toto motto se stalo nejen základním kamenem Evropské unie respektive Evropského společenství uhlí a oceli, ale také německo- francouzského usmíření.

Myšlenka německo-francouzské spolupráce v oblasti montánního průmyslu nebyla v 50. letech 20. století žádnou novinkou. V samotné Francii se myšlenka spolupráce nesla především ve znamení uhlí a oceli, jako dvou komodit, na kterých stojí německá průmyslová síla a vojenský potenciál. Porúří bylo ve Francii vnímáno jako zbrojní středisko a finanční ráj ocelových magnátů. Pokud by se tedy kontrolou či spoluprací docílilo omezení čistě německého vlivu v této oblasti, byla by vyloučena německá nadvláda nad Evropou. Veřejné mínění se však jen omezeně zajímalo o perspektivy francouzsko-německé spolupráce. Ústředním motivem sváru zůstávalo stále politické uspořádání německého státu.

Myšlenka spolupráce v oblasti uhelné a ocelové výroby nebyla vyloučena ani v Německu. Karl Arnold navrhoval místo jednostranné kontroly výrobní kapacity vytvoření asociace dle mezinárodního práva, která by sjednocovala produkce Porúří, Sárska, Lotrinska za

---

⁸¹ 7. května 1950 v New Yorku vyslovil generál Lucius Clay americkou vizi o vyzbrojení Německa

⁸² Raymond Poidevin: Robert Schuman homme d'Etat

přítomnosti belgického a lucemburského těžkého průmyslu. Otázka německo-francouzských vztahů tím však nebyla vyřešena a Robert Schuman, mluvčí o Adenauerových návrzích na vytvoření francouzsko-německé unii, varoval před spektakulárními gesty, které neřeší samotnou podstatu problému.

Počátek německo-francouzské spolupráce můžeme hledat již ve výše zmíněném aktu o mezinárodní správě Porúří. Účinnost opatření, které mohly vyplynout z aktivity této správy však byly velice omezené. Zásadním problémem byla také zakotvená inferiorita Německa, které sice vystupovalo jako partner západoevropských států, ale ve skutečnosti bylo jediným celkem pod jeho přímou kontrolou. Základní podmínkou formulovanou německou stranou pro předpoklad jakékoli evropské spolupráce byla právní rovnost. Německo se nemohlo zapojit do jakéhokoli celku, aniž by mohlo plně využívat jeho práv s vědomím, že musí plnit všechny povinnosti. Proevropské aktivity kancléře Adenauera měly pozitivní echo ve Spojených státech. Bylo zřejmé, že se Německo nebrání hledání dialogu s Francií. Rozhodující krok či iniciativu musela udělat francouzská strana.

Reakce politiků a veřejného mínění na Adenauerovi proslovy a iniciativy byly velmi zdrženlivé. Dle Pierra Gerbeta z nich vyplývá, že tato německá aktivita měla jediný cíl, a to dostat se z mezinárodního područí a podřadného poválečného postavení. Neměly-li Adenauerovy snahy velkého ohlasu u veřejného mínění, ani u oficiálních představitelů IV. Republiky, dle Charlese de Gaulle musela Francie vážně uvažovat o německých návrzích. Z jeho slov vyplývá, že budoucnost uspořádání evropského kontinentu záleží do značné míry na německo-francouzských vztazích.⁸³ Reakcí francouzských představitelů bylo hledání vlastního plánu.

---

⁸³ 537 Gerbet

Závěr:

-Finanční pomoc neměla za výsledek francouzskou kapitulaci na dosavadní německou politiku

- Francie našla novou roli na mezinárodním poli skrze evropskou integraci a spolupráci s Německem

Omezíme-li francouzské obavy dvou základních rovin, můžeme za prvé sledovat rovinu strachu z potenciálního revanšismu Německa a rovinu ekonomického rozvoje a modernizace. Americká finanční pomoc francouzské ekonomice ve formě Marshallova plánu neznamenal francouzskou rezignaci na základní cíle své zahraniční politiky. Tyto cíle však našli svou realizaci skrze novým přístup. Francie našla novou roli na mezinárodním poli skrze integraci západoevropského prostoru.

Možnost provázat osud Německa ze západoevropským prostorem představoval nemalou jistotu. Francouzská ekonomika by měla přístup k německým zdrojům, které by zároveň byly pod společnou kontrolou do tohoto projektu jakési ekonomické unie zapojených států. Vliv USA na vývoj usmíření mezi Francií a Německem byl veliký. Přijetí myšlenky Německé rovnocennosti s Francií vyplýval bezpochyby také ze zlepšující se ekonomické situace Francie. Evropské společenství se jeví jako řešení mnohých problémů, kterým Evropa musí čelit, včetně problému německého. Projekt západoevropského společenství tak má jasný cíl, inkorporovat Německo do společenství více národů. Motivace Francie je zřejmá. Chce-li zabránit, aby Německo znovu začalo sledovat svou politiku nezávislosti, která by eventuálně mohla ohrozit bezpečnost celého kontinentu, je potřeba Německu nabídnout místo mezi národy, které přemýšlejí o užším provázání svých dosud výlučně národních politik. Je potřeba uzavřít smlouvy s Německem, které zaručí vytvoření společných francouzsko-německých zájmů. Francie takto věří dostát přáním po své bezpečnosti, protože německý stát jako součást Evropy, nebude mít tendence oboustranně výhodné smlouvy rušit a bezhlavě se vrhat do nejistých dobrodružství. Nabídnout Německu místo v evropském projektu znamená také pomoc překonat minulost a bojovat proti eventuálnímu znovuvzbuzení extrémního

nacionalismu. Robert Schuman tak společně s ředitelstvím evropské sekce ministerstva zahraničí a představiteli Francie na druhém břehu Rýna může využít rozvíjejícího se německého zájmu o Evropu. Francouzská diplomacie blízce sleduje manifestace tohoto proevropského hnutí. Podobná proevropská reakce je ze strany Německa pochopitelná. Stát je považován za druhořadý a navíc s sebou nese naprosté morální odsouzení. Může tedy ze zapojení se do evropského projektu pouze vyzískat. Protože nedisponuje plnými právy nad svou vlastní suverenitou, vzdává se jich ve prospěch získání mezinárodního uznání o to snáze a rychleji. Evropa se stává jedinou možnou cestou ven z dobového postavení.

Mezitím některé hlasy ve Francii varují před příliš rychlou důvěrou Německu. Z včerejšího nepřítel se stává dnešní partner, a kdo ví, možná i zítřejší velitel. Aspiruje-li Francie na vůdčí pozice v této nově se utvářející Evropě, Pierre de Leusse, i když zastánce německé integrace do evropských struktur varuje, že tato integrace není bez nebezpečí, protože může nabídnout Německu hegemonní postavení, o kterém vždycky snilo. Nicméně tato integrace zůstává vhodnou, neboť je lepší, než obnovení německé hegemonie mimo jakoukoli evropskou strukturu. Francie dělá vše, aby místo evropského federátora připadlo právě jí.

Schumanovou snahou bylo nahradit kompromisy vytvoření závazného prostředí pro obě strany, aniž by se jedna cítila v nevýhodné, méněcenné pozici. Jedním z ústředních motivů jeho ministerských deklarácí je respekt vůči francouzskému východnímu sousedu. Opustit mentalitu vyžadující německou subordinaci se na politickém poli podařilo během několika málo poválečných let. Tlak událostí měnících stav studené války přiměl Francii ke změně postoje vůči Německu. Tato změna si vyžadovala celkovou změnu pozice Francie vůči západní Evropě, respektive hledání roli, kterou by Francie mohla v tomto prostoru hrát. Diplomatičká cestu k bezpečí francouzské pozice vedla skrze budování nadnárodního celku, který novým způsobem organizuje západoevropský prostor. V této nové koncepci muselo, z důvodu důvěryhodnosti a stability, místo pro Německo. Překonání francouzsko-německé antagonie bylo jedním z předpokladů takového projektu.